

NORGES HØYESTERETT

Den 17. mars 2005 ble det av Høyesterett, bestående av dommerne Gussgard, Rieber-Mohn, Bruzelius, Skoghøy og Stabel, i skriftlig sak

HR-2005-00417-A, (sak nr. 2004/1570), sivil sak, anke,

Tor Arne Øvestad

mot

Staten v/Samferdselsdepartementet (advokat Thor Gjerde)
v/Statens vegvesen Region Vest

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder spørsmålet om anke over jordskifterettens erstatningsfastsettelse skulle vært fremsatt for jordskifteoverretten eller lagmannsretten.
- (2) I forbindelse med byggingen av ny riksvei 13 i Sandnes kommune ble det 12. mars 1996 fremmet jordskiftesak for Sør-Rogaland jordskifterett. Jordskifteretten avsluttet saken 11. desember 2002. Både staten v/Samferdselsdepartementet v/Statens vegvesen Region Vest, heretter Statens vegvesen, og enkelte grunneiere anket erstatningsfastsettelsen til Gulating jordskifteoverrett.
- (3) Advokat Tor Arne Øvestad er eier av gnr. 39 bnr. 148 i Sandnes sammen med sin slektning Viola Øvestad. Tor Arne Øvestad påanket ikke jordskifterettens avgjørelse, men fremsatte aksessorisk motanke til anken fra Statens vegvesen. Tor Arne Øvestad begjærte anken fra Statens vegvesen avvist, idet det ble gjort gjeldende at anken skulle ha vært fremsatt for Gulating lagmannsrett. Viola Øvestad har ikke begjært anken avvist.
- (4) Jordskifteoverretten traff avgjørelse med slik slutning:

- ”1. Tor Arne Øvestads påstand om avvisning av ankesaken for jordskifteoverretten tas ikke til følge.
- 2. Saksomkostninger for behandling av dette spørsmålet tilkjennes ikke.
- 3. Overskjønnet fremmes.”

(5) Under overskjønnet ble det deretter fastsatt erstatning for det inngrepet saken gjaldt for Øvestads eiendom.

(6) Øvestad påkjærte avgjørelsen om å fremme ankesaken for jordskifteoverretten til Gulating lagmannsrett, som 8. september 2004 avsa kjennelse med slik slutning:

- ”1. Gulating jordskifteoverretts avgjørelse stadfestes.
- 2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Tor Arne Øvestad til Staten v/Samferdselsdepartementet v/Statens vegvesen Region Vest kroner 2 000 – totusen – innen 2 – to – uker fra forkynnelse av denne kjennelse.”

(7) Tor Arne Øvestad påkjærte lagmannsrettens kjennelse til Høyesteretts kjæremålsutvalg. Kjæremålet ble angitt å rette seg mot lagmannsrettens lovanvendelse. Under behandlingen i kjæremålsutvalget tok utvalget opp med partene om riktig rettsmiddel over jordskifteoverrettens avgjørelse om å fremme ankesaken, var anke og ikke kjæremål. I brev til partene 10. desember 2004 skrev forberedende dommer blant annet:

”Under kjæremålsutvalgets arbeid med saken er det reist spørsmål om riktig rettsmiddel over Gulating jordskifteoverretts avgjørelse om å fremme ankesaken, var anke og ikke kjæremål. Jordskifteoverretten besluttet ikke bare å fremme overskjønnet, men gjennomførte det med realitetsavgjørelse. Riktig rettsmiddel var da anke etter jordskifteloven § 71, over jordskifteoverrettens saksbehandling. I og med at lagmannsretten kunne ha behandlet en slik ankesak skriftlig, jf. tvistemålsloven § 380, behøver feilen ikke nødvendigvis bety at lagmannsrettens kjennelse må oppheves. Lagmannsrettens avgjørelse skulle like fullt vært truffet ved kjennelse, jf. tvistemålsloven § 384 tredje ledd og § 390.

Slike kjennelser er gjenstand for anke, jf. tvistemålsloven § 385 og 390. Det er mulig å oppfatte Tor Arne Øvestads kjæremål hit av 13. oktober 2004 slik at det i realiteten anses som en anke over lagmannsrettens kjennelse. Også Høyesterett vil i tilfelle kunne treffe avgjørelse etter skriftlig behandling, noe som anses mest hensiktsmessig i denne saken.”

(8) Begge parter har erklært seg enig i utvalgets syn og har akseptert at kjæremålet behandles som en anke over lagmannsrettens kjennelse. Høyesteretts kjæremålsutvalg har 1. februar 2005 henvist anken til Høyesterett og har samtidig besluttet at ankesaken skal overføres til skriftlig behandling, jf. tvistemålsloven § 380.

(9) Tor Arne Øvestad har i korte trekk gjort gjeldende:

(10) Bestemmelsene om anke i jordskifteloven § 61 annet ledd ble endret ved lov av 18. desember 1998 nr. 84 og 85, som trådte i kraft 1. januar 1999. Statens anke over jordskifterettens avgjørelse rettet seg mot ”rettsbruken” og ”erstatningsutmålinga”, og etter lovendringene skulle anken da vært fremmet for lagmannsretten. Det var derfor en saksbehandlingsfeil da jordskifteoverretten fremmet ankesaken og gjennomførte den med ny realitetsavgjørelse. Lagmannsretten tar feil når den bygger på de prosessuelle regler

som gjaldt for anker over jordskifterettens avgjørelser på det tidspunkt jordskiftesaken ble påbegynt i 1996. Det må være de prosessuelle regler som gjelder på det tidspunkt prosesshandlingen foretas som må legges til grunn, når ikke annet følger av lov.

- (11) Det ble ikke gitt overgangsregler til lovendringene av 18. desember 1998, og departementet ble heller ikke gitt fullmakt til å gi overgangsregler. Lagmannsretten har uriktig lagt til grunn at det ble vedtatt overgangsregler ved kongelig resolusjon 18. desember 1998. Det fremgår av resolusjonen at Landbruksdepartementet i foredraget til denne la til grunn at ”med unntak av lovens § 73 om gjenopptakelse skal loven bare gjelde for saker som blir krevd etter endringslovens ikrafttredelse”. Dette er imidlertid ikke en del av Landbruksdepartementets tilråding som ble bifalt ved den kongelige resolusjon. Beslutningene i statsråd knytter seg bare til tilrådingene, og Landbruksdepartementets foredrag er ikke kunngjort i Lovtidende eller inntatt i Lovdatas elektroniske database. En slik overgangsregel ville uansett ha vært uten hjemmel i lov. Endringslovene gir ingen fullmaktsbestemmelser til Kongen utover å vedta ikrafttredelse.
- (12) Rettstekniske og rettssikkerhetsmessige hensyn tilsier at partene må kunne legge ankereglene på anketidspunktet til grunn. Partene må kunne stole på lovteksten og den vedtatte ikrafttredelse.
- (13) Formålet med lovendringene var å styrke rettssikkerheten og gjøre behandlingen mer effektiv. Dette tilsier at reglene også må gis anvendelse på verserende saker. Det vil ikke stride mot Grunnloven § 97 å anvende de prosessuelle reglene som gjelder på anketidspunktet.
- (14) Tor Arne Øvestad har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Gulating jordskifteoverretts skjønn av 2. februar 2004 i sak nr. 1/2003 over eiendommen Gnr. 39 Bnr. 148 i Sandnes – oppheves**
 2. **Saken avvises fra jordskifteoverretten**
 3. **Tor Arne Øvestad tilkjennes saksomkostninger.”**
- (15) Staten v/Samferdselsdepartementet har i korte trekk gjort gjeldende:
- (16) Lagmannsretten har riktig lagt til grunn at saken skulle fremmes for Gulating jordskifteoverrett.
- (17) Det er uomtvistet at jordskifteoverretten er rett instans etter de regler som gjaldt da saken ble innbrakt for jordskifteretten i 1996. Endringene i ankereglene ved lov av 18. desember 1998 nr. 84 og 85 gjelder ikke for saker som alt var innbrakt for retten da reglene trådte i kraft. Utgangspunktet er at en sak skal behandles etter de prosessuelle regler som gjaldt da saken ble brakt inn for retten.
- (18) Lovgiver kunne ha fastsatt overgangsregler som medførte at lovendringene ble gitt anvendelse også på saker som alt var brakt inn for retten, men det er ikke gjort i dette tilfellet. Tvert imot fremgår det av kongelig resolusjon 18. desember 1998 at lovendringene bare skal gjelde for saker som blir krevd etter endringslovenes ikrafttredelse. Selv om ikke dette er inntatt i selve tilrådingen, må det anses som en del av

ikrafttredelsesvedtaket. Uansett er det et moment ved tolkningen av ikrafttredelsesvedtaket.

- (19) Landbruksdepartementet har i brev av 3. februar 1999 til fylkesjordskiftesjefene mfl. lagt samme rettsoppfatning til grunn. Det må videre tillegges vekt at domstolene konsekvent har innrettet seg etter den rettsoppfatning som kommer til uttrykk i brevet. Likeledes må det tillegges vekt at de øvrige parter i saken har innrettet seg etter samme forståelse.
- (20) Staten v/Samferdselsdepartementet har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Prinsipalt. Gulating lagmannsretts avgjørelse stadfestes så langt den er påanket av Tor Arne Øvestad.**
 2. **Subsidiært. Anken fra Tor Arne Øvestad forkastes.**
 3. **I begge tilfeller: Ankemotparten tilkjennes saksomkostninger.”**
- (21) *Høyesterett* bemerker:
- (22) Saken gjelder spørsmålet om endringen i jordskifteloven § 61 ved lov 18. desember 1998 nr. 84, som i visse tilfelle gjorde lagmannsretten til ankeinstans over jordskifterettens avgjørelser, også får anvendelse på jordskiftesaker som var påbegynt før lovendringen. Det er denne loven, og ikke endringslov 18. desember 1998 nr. 85, som inneholder den lovendringen saken gjelder.
- (23) Ingen av de to endringslovene inneholdt uttrykkelige overgangsbestemmelser. Om ikrafttredelse het det i lovvedtaket for begge lovene, for lov nr. 84 i punkt V.:
- ”Loven trer i kraft frå den tid Kongen bestemmer.”**
- (24) Spørsmålet om virkningstidspunkt for de nye reglene er ikke berørt i Ot.prp. nr. 57 (1998–99), som lå til grunn for lovendringen, og heller ikke i Ot.prp. nr. 5 (1998–99), som lå til grunn for lov nr. 85. Kongens myndighet til å fastsette ikrafttredelse ble brukt ved kongelig resolusjon 18. desember 1998, da lovene ble sanksjonert, og det ble bestemt at begge lovene skulle tre i kraft 1. januar 1999. I foredraget til den kongelige resolusjonen het det i punkt 2 om ikrafttredelse:
- ”Loven trer i kraft den 1. januar 1999.
Med unntak av lovens § 73 om gjenopptakelse skal loven bare gjelde for saker som blir krevd etter endringslovens ikrafttredelse.”**
- (25) Til tross for forutsetningen i foredraget, legger Høyesterett til grunn at det ikke ble gitt særlige overgangsbestemmelser i ikrafttredelsesresolusjonen. Det er derfor ikke nødvendig å vurdere om slike regler kunne vært gitt uten særskilt hjemmel i loven.
- (26) Høyesterett tar utgangspunkt i at innføringen av lagmannsretten som ankeinstans i stedet for jordskifteoverretten var en nyordning av en slik karakter at den kunne gis tilbakevirkende kraft uten å komme i konflikt med Grunnloven § 97. Når endringsloven ikke inneholder noen overgangsbestemmelse, må virkningstidspunktet for lovendringen vurderes ut fra hva som finnes rimelig og hensiktsmessig. Det må være et sentralt moment ved denne vurderingen hvor mye nytt lovendringen inneholder, jf. Skoghøy, Tvistemål, 2. utgave, side 48.

- (27) Ved lovendringen i 1998 ble det innført en rekke nye prosessregler i jordskifteloven. I sammendraget i proposisjonen er endringene beskrevet slik under 1.2. Prosessreglar:

”Det vert gjort framlegg om endringar av jordskiftelova sine prosessreglar, mellom anna med sikte på å styrke partane sin rettstryggleik. Det har til no vore ein mangel ved jordskiftelova at den har basert seg på avgjerdsformene i tvistemålslova, sjølv om desse ikkje er tilpassa dei ulike avgjerdene under ei jordskiftesak. Sentralt står derfor innføring av vedtak som ny avgjerdsform i jordskifteprosessen, med tilhøyrande reglar om sakshandsaming og grunngeving. Vidare vert det gjort framlegg om meir utfyllande reglar for sakstypene grensegang og rettsutgreiing, som mellom anna går ut på at jordskifteretten ikkje lenger skal kunne utvide slike saker utan at dette er kravt av ein part. Det vert og gjort framlegg om at jordskifteretten skal kunne avvise krav om utviding av jordskiftesak som kjem etter at saka er i gang, om endringar i reglane for samansetting av jordskifteretten og om utvida høve til å kreve oppattaking av jordskiftesaker. Dette siste gjeld både oppattaking etter reglane i tvistemålslova og oppattaking på grunn av endringar i forvaltningsmessige føresetnader. Det vert og gjort framlegg om andre mindre endringar.

Når det gjeld skjønnsaker, vert det gjort framlegg om at jordskifteretten i større grad enn i dag skal følgje reglane i skjønnsprosesslova. Vidare vert det gjort framlegg om at lagmannsretten held overskjønnet når jordskifteretten har halde skjønnet i første instans. Dette er særleg viktig i oreignings- og vernesaker, då det inneber at partane slepp å anke gjennom to instansar for å få saka handsama av juridiske dommarar.”

- (28) Ved en slik samlereform er det etter Høyesteretts syn naturlig å se reglene i sammenheng, slik at de ikke gis anvendelse i verserende saker, men bare skal gis virkning i fremtidige saker.
- (29) Anken må derved forkastes. Staten v/Samferdselsdepartementet har krevd 12 500 kroner inklusive mva i saksomkostninger for Høyesterett. Kravet tas til følge.
- (30) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G :

1. Anken forkastes.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler Tor Arne Øvestad til staten v/Samferdselsdepartementet 12 500 – tolv tusen femhundre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne kjennelse.

Riktig utskrift bekreftes: